

14. märtsil tähistatakse emakeelepäeva. Aga kuidas seda tähistada? Ikka ilusaid emakeelseid sõnu ritta seades.

Kes pidulikumalt pidada tahab, see võtku ette allolev etluskava. Võite esitada kas kahekesi (olles A või B) või hoopis terve klassiga. Head proovimist!

Karl Martin Sinijärv

EMAKEEL, MAAKEEL

A: Täna me näitame kõigile keelt. Ilusat eesti emakeelt.

B: Täna me keelele näitame ennast, alates kõige väiksemast vennast, suurima õega lõpetades. Täna me tõega, õpetades näitame keelele, keel näitab meile.

A, B: Täna me alles näitame teile!

A: Emakeeles on rohkesti sõnu, sõnadest saadakse veel rohkem sõnu, sõnade saamisest keel tunneb mõnu.

B: Alguses alati külv ja künd, saagiks on vastsete sõnade sünd.

A: Mõnikord öeldakse, et mõni sõna me keelde ei sobi, me keeles ei kõla. Et mõni sõna on liigagi uus, aga asi on teadagi milleski muus.

B: Päris vanasid sõnu on vähe. Mõnest ei teagi, et millal ta tuli. Mõnest ei aima, et millal jäi pähe, eestlase keelesse igavikuni.

A: Kunagi uus oli iga me sõna, kuigi ta vana võib tunduda täna.

B: Tõestame tõesti need väikesed väited.

Toome mõningad keelenäited.

A: Ema, isa, koda, kodu, tuli, vesi, puu ja kuu, lumi, jõgi, veri, muna, talv ja sügis, silm ja suu.

B: Vanad soome-ugri sõnad, kuus tuhat aastat või enamgi veel. Nendest praegugi saaks aru esiisa ammune.

A: Hammas, hani, hein ja hernes, kübar, kõblas, puder, kirves, lahja mõdu, mörtsja naba, takjas, talgud, ihne hirv.

B: Need on laenatud me keelde mitme tuhande aasta eest väga vanast balti keelest. Leedukas ja lätlane samast keelest sõnu said. Nii et meie väikseid maid õige-õige natuke ühendab üks ürgne keel.

A: Armas, ahi, juust ja jõulud, küünal, kuningas ja kuld, leib ja põld ja eit ja padi, kaunis, kana, mõök ja muld.

B: Need sõnad ammu on meil suus,

00

käärid

maika

majakas

manner
taldrik

kuid neil on germaani juur, millest mitmeid keeli hakkas: rootsi, inglise ja saksa nendest vast on tuntumad. Ent meile jäi neilt sõnu ka.

A: Mässama ja pajatama, võlu, värav, varblane, raamat, saabas, vaagen, vaba, aken, nädal, sahk ja sirp.

B: Tuhatkonna aasta eest saabusivad sõnad need tollest slaavi kõnepruugist, millest kasvas vene keel.

A: Kelder, mölder, kõrvits, käärid, hunt ja hõövel, kool ja kuur, köök ja kütt ja nõör ja näärid, kraav ja korsten, prii ja truu.

B: Alamsaksa keele najal, üsna kaugel keskajal sõnu lausa tuhatpäi meie keelde kinni jäi.

A: Kroonu käru, härra mära, tünder, suurtükk, taldrik, tont, riik ja räim ja näkk ja plika, pagar, kadalipp ja solk.

B: Rootsi keel on meile toonud päris mitmeid sõnu veel.

PÖLD

Eesti keelt on uueks loonud iga külalise keel.

A: Pirn ja pluus ja plats ja preili, sidrun, kastan, apelsin, rehkendama, pummeldama, sink ja supp ja tint ja vein.

B: Sakslased ju sadu aastaid valitsesid Eestimaad. Võtsime neilt sõnad ära, nüüd on kõvem kõnelda.

A: Maika, majakas ja mannerg, putka, prussakas ja präänik, plotski, pohmelus ja pintsak, krutski, kapsas, katelok.

B: Teadagi, et vene keelest. Mis siin rohkem rääkida. Aga nad ei lähe meelest. Mis siis muud kui rääkida.

A: Läti keelest kauss ja kanep, soome keelest reibas, retk. Naabrid ongi üles loetud. Aga ikkagi — üks hetk.

B: Soome keelest hulgakaupa sõnu üle võtsime — justkui oleks teinud kaupa — alles saja aasta eest. Teadlikult sai tehtud sisse sadu sõnu korruga.

Kõik ei pääsnud keelde sisse, kuid mis jäid, jäid rõõmuga.

A: Terve meresõnavara on meil saadud inglisest. Arvutitega on sama, eks me näe, mis tuleb sest.

B: Purjetama — salvestama. Kena küll, kuid sõlmub suus. „Seilama“ on juba oma. „Seivima“ on liiga uus.

A: Vaba keel ja vaba rahvas, iga sõna teab, mis teeb. Sõnu sättida on vahva. Elus keel on see, mis keeb.

B: Elus keel ei saagi valmis, õige asi areneb. Igas eestikeelses salmis Eesti asi edeneb.

A, B: Keel ei kasva vallutades, tuleb tasa allutades. Imbub sisse, hakkab omaks, oma punktiks, oma komaks. Keel teeb lahti oma süle, mis on ilus, võtab üle. Mis on võõras, viskab välja. Keel ei ole eales näljas. Keel sööb muudkui sõnu häid. Keele kõht ei saagi täis!

